

Zie de dageraad: nieuwe continenten en oude zakken

(Deel I)

– John Algeo

Dr. John Algeo was Internationaal vicevoorzitter van de Theosophical Society en is professor met emeritaat van de universiteit van Georgia. Hij heeft vele academische onderscheidingen ontvangen.

Dit artikel is een enigszins gere-digeerde weergave van het artikel *Witness the Dawn: New Continents and Old Bottles*.

In verband met de lengte wordt het in twee delen geplaatst. Dit is het eerste deel.

Historische tradities in de hele wereld suggereren dat wij in een slechte tijd leven. De hindoe traditie zegt dat wij in Kali Yuga leven. De Griekse traditie zegt dat wij in het IJzeren Tijdperk leven. De Chinese traditie zegt dat Confucius leefde in de periode van de Oorlogvoerende Staten (en het lijkt alsof wij daar nog steeds zijn). De joodse traditie zegt dat wij in het tijdperk zijn van de verwoesting van de Tempel en de grote Diaspora. De christelijke traditie zegt dat wij in een interregnum zijn, tussen de eerste en tweede komst van de Christus, en dat wij op weg zijn naar een Armageddon. Al deze tradities geloven dat wij in een tijd leven dat de dingen steeds erger worden.

De wereld waarin wij leven is zeker

aan het veranderen; en hij lijkt op het punt van een nieuwe grote overgang te staan. Ik doe deze bewering met enige aarzeling, omdat het apocalyptisch klinkt – zoals de maar al te vaak gehoorde profetieën dat Californië in de Stille Oceaan zal glijden, of dat Atlantis omhoog zal komen, of dat de Dag des Oordeels zal komen en de Wegvoering naar de hemel. Toch, ondanks de voorzichtige terughoudendheid die millennium- en apocalyptische hysterie zouden kunnen oproepen, lijken er veranderingen aan de gang te zijn die een grootscheepse revolutie in het leven op deze planeet voorspellen. En dat hoeft helemaal niet verkeerd te zijn.

In *De Geheime Leer* voorspelde H.P. Blavatsky de veranderingen die nu zijn aangebroken. In het inleidende hoofdstuk tot dat boek schreef zij:

Over ongeveer negen jaar [dat wil zeggen, ongeveer 1897] zal de eerste cyclus van de eerste vijfduizend jaar eindigen, die begon met de grote cyclus van de Kali-Yuga. En dan zal de laatste voorspelling die in dat boek (het eerste deel van de profetieën voor het 'zwarte tijdperk') voorkomt, in vervulling gaan. Wij hoeven niet lang te wachten en velen van ons zullen de dageraad van de nieuwe cyclus beleven, aan het einde waarvan niet weinig rekeningen tussen de rassen zullen worden afgedaan en vereffend (1:xliv).

Wij bevinden ons beslist in een tijd van het vereffenen van niet weinig rekeningen, maar rekeningen moeten vereffend worden voordat er een nieuwe bladzij kan worden omgeslagen of geopend. 'En,' zegt HPB, 'velen van ons zullen de dageraad van de nieuwe cyclus beleven.' Ofschoon, zoals Kipling zegt over Mandalay, de dageraad

opkomt als onweer, is dat onweer een lang, langzaam gerommel, dat zich uitstrekt over een lange periode, in onze beleving van tijd. Dus u en ik kunnen nog steeds 'de dageraad beleven' van een nieuwe dag. Als wij terugkijken op de menselijke geschiedenis kunnen wij een patroon in vroeger tijd zien dat de gebeurtenissen van onze tijd lijken te herhalen.

Wetenschappers plachten te geloven dat evolutie – of het nu de geologische, de biologische of de menselijke sociale evolutie betreft – langzaam voortschrijdt, met kleine oplopende stapjes. Een recentere visie, die vooral verbonden is met de in 2002 overleden Stephen Jay Gould maar die wijd en zijd geaccepteerd is door andere wetenschappers, is dat evolutie voortschrijdt met plotselinge versnellingen. Volgens deze visie zijn de dingen relatief stabiel gedurende lange perioden, met slechts minieme fluctuaties. Dan treedt er plotseling (ofschoon 'plotseling' in menselijke termen geologisch een heel lange periode kan zijn – maar relatief plotseling, zoals Kiplings donderslag) een verandering op die de oude staat der dingen catastrofaal verandert. Dit introduceert een nieuwe stabiliteit, die dan ook weer een lange periode duurt, totdat een nieuwe 'plotselinge' verandering deze wijzigt. Deze visie van evolutionaire verandering staat bekend als '(telkens) onderbroken evenwicht'. Het lijkt wel een beetje op de Hindoeën theosofische visie van de Yuga's.

Wij kunnen het onderbroken evenwicht niet alleen zien in de veranderende geologische contouren van de aarde en in de biologische mutaties van de soorten die erop leven, maar ook in de historische ontwikkeling van menselijke culturen. Als we terugkijken op de menselijke geschiedenis en de

prehistorie, kunnen wij ons een tijd voor de geest halen waarin proto-mensen geen taal hadden en dus geen vermogen om zo te communiceren als wij nu doen. (Zij konden zeker communiceren op andere manieren, fysiek en misschien niet-fysiek; maar zonder de definiërende eigenschap van de menselijke spraak zouden zij niet menselijk zijn geweest in de zin zoals wij over de mensheid denken.) Toen ontstond er, 'plotseling' en misschien maar eenmalig in de evolutie van onze soort, een bepaalde verandering, die het menselijk denkvermogen en het brein bepaalde signalen liet ontvangen, bewerken, opslaan, interpreteren en overbrengen, wat wij, alles bij elkaar, taal noemen. De theosofische traditie geeft aan dat *die* verandering ongeveer 18 miljoen jaar geleden gebeurde, hoewel de meeste taalkundigen en evolutionaire biologen het veel recenter zouden dateren. Er bestaat echter over het algemeen consensus dat de ontwikkeling van het vermogen om taal te gebruiken een onderbreking was in het evenwicht van het menselijk bestaan. Nadat wij hadden leren praten zou het leven nooit meer zijn als voordien.

Een soortgelijke onderbreking ontstond toen vroege mensen niet langer vertrouwden op jagen en verzamelen als hun voornaamste manier van voedsel verzamelen en in plaats daarvan het land begonnen te bewerken en vee te hoeden. Vooral het beoefenen van landbouw bekeerde onze voorouders van nomaden, zo vrij als vogels in de lucht maar niet zo onbekommerd, tot gevestigde bewoners in vaste gemeenschappen. Zij moesten het zaad zaaien, voor de planten zorgen, de oogst binnenhalen en het voedsel conserveren in koude of droge seizoenen. Het resulteerde in het ontstaan en de groei

van dorpen en steden, met alle daarmee geassocieerde aspecten van gevestigd gemeenschapsleven, de ontwikkeling van de kalender, de uitvinding van nieuw gereedschap, het domesticeren van dieren enzovoort. Nadat wij ons eraan gewend hadden in steden te leven, werd het leven nooit meer als voordien.

Weer een andere onderbreking in het menselijk evenwicht was de uitvinding van het schrift. Wij vinden schrijven zo vanzelfsprekend dat het moeilijk is om te beseffen wat een revolutionaire ontwikkeling dat eigenlijk was. Schrijven is een soort 'extern geheugen', om eens een computerterm te gebruiken. Het zorgt ervoor dat wij informatie in grotere hoeveelheden kunnen opslaan en met grotere betrouwbaarheid dan in enig menselijk denkvermogen / verstand kan worden bewaard. Het verschaft ook 'tijdbinding', dat wil zeggen: het verbindt het heden met het verleden en de toekomst. Op een wat meer werelds vlak geeft het de mogelijkheid om informatie voor commerciële transacties, belasting en andere regeringstaken te bewaren. Zo bevordert schrijven de ontwikkeling van stadstaten, naties, keizerrijken, handel en beschaving. Nadat wij schrijven geleerd hadden, zou het leven nooit meer worden als voordien.

Ook met intellectuele en spirituele gebeurtenissen moeten wij rekening houden, zoals de 'spiltijd' rond de zesde eeuw voor Christus, toen Confucius in China, de Boeddha in India, één van de Zarathustra's in Perzië, Deutero-Jesaja onder de Joden in Babylonië en Pythagoras in het Griekse Krotona leefde. De filosoof Karl Jaspers heeft gesteld dat deze periode een keerpunt was, toen mensen manieren zochten om rechtstreeks contact te maken met

de ultieme spirituele realiteit achter de gemanifesteerde verschijnselen. Er kwam toen een spirituele impuls de wereld binnen die nog steeds het denken en de aspiraties van de mens energie geeft.

Een recent boek van professor David Sloan Wilson van Binghamton University benadrukt het belang van de religie voor de evolutie. In *Darwin's Cathedral: Evolution, Religion, and the Nature of Society* (University of Chicago Press, 2002) beargumenteert Wilson dat de maatschappij gezien kan worden als een organisme dat onderworpen is aan de Darwinistische krachten van natuurlijke selectie en dat moraliteit en religie cultureel ontwikkelde aanpassingen zijn die groepen mensen in staat stellen als aparte eenheden te functioneren, veeleer dan als ongelijksoortige verzamelingen geïsoleerde individuen. Religie, zegt hij, laat ons collectief datgene bereiken wat wij niet alleen voor elkaar zouden kunnen krijgen.

Wilson's argument heeft interessante theosofische parallellen. Vanuit theosofisch oogpunt is de eerste fase van evolutie (involutie genaamd) gericht op een toenemende fragmentatie van onze spirituele verbondenheid, omdat groepszielen zich verdelen in steeds kleinere eenheden, totdat het stadium van menselijke individualisatie bereikt is. Dat stadium is er één van maximale spirituele fragmentatie en isolatie. Daarna bevordert de evolutie het opnieuw verbinden van de afgescheiden menselijke eenheden van bewustzijn tot een nieuwe heelheid, waarin de individualiteit niet verloren gaat, maar gematigd wordt door een toenemend bewustzijn van onze onderliggende eenheid. Wilson suggereert dat religie een evolutionaire aanpassing is die een dergelijke verbinding bevordert. Als

hij gelijk heeft zou de ontwikkeling, tijdens het spiltijdperk, van een nieuw soort religieuze oriëntatie een zeer belangrijke onderbreking in de evolutie geweest zijn. Nadat wij geleerd hadden hoe we voorbij het hier en nu konden kijken zou het leven nooit meer worden als voordien.

Er kunnen ongetwijfeld voorheen nog meer van zulke onderbrekende gebeurtenissen in de menselijke geschiedenis aangewezen worden, maar deze vier – de ontwikkeling van taal, landbouw, schrift en spirituele visie – zijn beslist enorme veranderingen die het menselijk leven en de menselijke geschiedenis onomkeerbaar veranderd hebben. Is er een vergelijkbare verandering gaande *op dit moment*, nog tijdens ons leven? Het is heel moeilijk de betekenis van veranderingen te beoordelen als men zich er middenin bevindt, maar er zijn wel aanwijzingen waar wij aandacht aan kunnen besteden.

Veranderingen van een of andere soort zijn hoe dan ook universeel, zoals zowel de Boeddha als Heraclitus ons leerden. In ieder tijdsgewricht hebben mensen zonder twijfel gedacht dat zij leefden in een gevaarlijk veranderend tijdperk. Een aantal jaren geleden had het tijdschrift de New Yorker een spotprent die liet zien hoe Adam en Eva uit het paradijs verjaagd werden door een engel met een vlamvend zwaard. Terwijl zij van het paradijs weglopen, zegt Adam tegen Eva: 'Schat, wij leven in een overgangstijdperk.' De pointe van de spotprent was dat het hele leven een overgangstijdperk is. Dat is waar, maar niet alle overgangen zijn even intens of hebben even grote gevolgen. Ondanks de moeilijkheid om de betekenis van de veranderingen om ons heen in onze tijd te beoordelen zijn er

duidelijke tekenen dat bepaalde ontwikkelingen zeer grote, blijvende en radicale consequenties zullen hebben. Onze tijd kan dus misschien óók een onderbreking zijn in het evenwicht van menselijke evolutie. Misschien is het een tijd waarin wij ‘de dageraad zullen zien.’ Wat zijn de tekenen daarvoor? Vele ervan zijn technologische ontwikkelingen met alomvattende sociale en spirituele gevolgen. Eén zo’n verandering heeft plaatsgevonden in het transport. Tot ongeveer anderhalve eeuw geleden vond transport hoofdzakelijk te voet plaats; op de rug van paarden, muilezels, kamelen of dergelijke; in karren getrokken door trekdieren; of op schepen die voortbewogen werden met behulp van zeilen of roeiriemen. Zulke transportmiddelen hadden vele duizenden jaren dienst gedaan in een sterk en duurzaam evenwicht. In het recente verleden zagen we echter de uitvinding van spoorwegen, auto’s, vliegtuigen en ruimtevoertuigen. Het is nu mogelijk verder en sneller te reizen dan onze voorouders voor mogelijk hadden gehouden – ja zelfs tot het maken van een maanwandeling en het sturen van onbemande voertuigen om de andere planeten van ons zonnestelsel te onderzoeken. Een gevolg van deze verandering in transportmiddelen is dat mensen over de hele wereld van de ene cultuur naar de andere gebracht worden met gemak, snelheid en een grote frequentie. Nog pas een eeuw geleden moesten Henry Steel Olcott en Helena Blavatsky ongeveer zes weken varen van New York naar Bombay, per stoomschip. Tegenwoordig kan dezelfde reis gemaakt worden in minder dan 15 vlieguren. Tegenwoordig reizen gewone mensen meer dan 67 keer zo snel als ze dat 100 jaar geleden deden. Het gevolg is dat meer mensen uit di-

verse delen van de wereld vaker bijeen komen.

Een andere ontwikkeling is die in de communicatie. Voor de 19e eeuw verliep communicatie over grotere afstanden vooral door geschreven berichten die overgebracht werden door een van de beschikbare transportmiddelen, maar vanaf de vroege 19e eeuw kwam de telegraaf, de telefoon, de radio, de televisie en niet zo lang geleden het internet. Ten tijde van Olcott en Blavatsky duurde het even lang om een brief van Bombay naar New York te sturen als de Stichters erover deden om tussen die havens te reizen per schip. Tegenwoordig kan een emailbericht vrijwel onmiddellijk verstuurd worden. Het toegenomen gemak, de snelheid en de geringe kosten van communicatie, kriskras over de aardbol, hebben die van transport vele malen overtroffen. Mensen aan de ene kant van de aarde kunnen nu vrijelijk en snel communiceren met die aan de andere kant – en dat doen ze steeds vaker. Toen ik in 1993 werd gekozen voor het presidentschap van de Amerikaanse afdeling van de TS, bestond het internet uit ongeveer 50 sites; in 2002 waren er meer dan 350.000.000 van dergelijke sites, een aantal dat ongetwijfeld nog verder is toegenomen, met een gemiddelde van bijna 40 miljoen per jaar. Een dergelijk toegenomen communicatiepotentieel brengt mensen samen uit diverse culturen, waarbij ze aan elkaar blootgesteld worden en een virtuele gemeenschap vormen die verbonden is door banden van elektrische impulsen.

Het internet heeft nog een saillante eigenschap: het is bijna onmogelijk te controleren. Het niet te controleren karakter van het internet betekent dat een tiran weinig kans heeft de communicatie door middel van internet te

blokken, dus het wordt een belangrijk instrument om vrijheid wereldwijd uit te breiden. In het jaar 2000 hadden ongeveer een half miljoen Iraniërs toegang tot het internet; twee jaar later, in 2002, was hun aantal meer dan verdrievoudigd en men verwacht dat het vertienvoudigd zal zijn tot vijf miljoen tegen 2007. Het is vooral de jeugd uit de middenklasse die het minst tevreden is met theocratisch dictatorschap, die toegang heeft tot de wijdere wereld door middel van het internet en die daardoor blootgesteld is aan democratische ideeën (*New York Times Magazine*, 1 september 2002, 45/1).

Aan de andere kant betekent datzelfde gebrek aan controle dat een enorme hoeveelheid dwaasheid, leugenachtigheid en kwaadaardigheid verspreid kan worden, die de ontwikkeling van onderscheidingsvermogen vereist van de gebruikers van e-mail en het internet. De Amerikaanse romanschrijfster Ursula LeGuin noemt in een van haar fantasiewerken getiteld *A Wizard of Earthsea* een aforisme dat van toepassing is op deze kwestie. Zij schrijft: *Het aansteken van een kaars houdt in dat je een schaduw werpt (to light a candle is to cast a shadow)*.

Elke progressieve ontwikkeling heeft immers zijn duistere kant. Als informatie zo snel verspreid kan worden, kan verkeerde informatie dat ook. Als vliegtuigen ons van New York naar Bombay kunnen brengen, kunnen ze ook terroristen van het Midden-Oosten naar New York, Washington, Pennsylvania en elders in de wereld brengen. Die vliegtuigen kunnen veranderd worden in aanvalswapens tegen onschuldige mensen.

Toch, als de toegenomen communicatie van het internet de oncontroleerbare verspreiding van verkeerde informatie inhoudt, als toegenomen transport het binnendringen van kwaadaardige krachten in ons midden ten gevolge heeft, dan vraagt dat op zijn beurt om beter onderscheidingsvermogen door internetgebruikers en door reizigers. Onderscheidingsvermogen is het eerste vereiste om het Pad te betreden. Zo wordt de duisternis geflankeerd door licht en door de mogelijkheid van nog meer licht.

(Wordt vervolgd)

Uit: *The Theosophist* van januari 2003
Vertaling: A.M.I.

